ROBERTS, EMRYS OWEN (1910-1990), gwleidydd Rhyddfrydol a gwas cyhoeddus

Enw: Emrys Owen Roberts
Dyddiad geni: 1910
Dyddiad marw: 1990
Priod: Anna Elizabeth Roberts (née Tudor)
Plentyn: Owen Roberts
Rhiant: Mary Grace Roberts (née Williams)
Rhiant: Owen Owens Roberts
Rhyw: Gwryw
Galwedigaeth: gwleidydd Rhyddfrydol a gwas cyhoeddus
Maes gweithgaredd: Gwleidyddiaeth a Mudiadau Gwleidyddol; Gwasanaethau Cyhoeddus a Chymdeithasol, Gweinyddiaeth Sifil
Awdur: John Graham Jones

Ganwyd ef yng Nghaernarfon ar 22 Medi 1910, yn fab i Owen Owens Roberts a Mary Grace Williams, y ddau ohonynt yn frodorion o Gaernarfon. Addysgwyd ef yn Ysgol Ramadeg Caernarfon, Coleg Prifysgol Cymru, Aberystwyth (anrhydedd yn y dosbarth cyntaf yn y Gyfraith a Gwobr Syr Samuel T. Evans) a Choleg Gonville a Chaius, Caergrawnt (anrhydedd yn y dosbarth cyntaf yn Rhan I a Rhan II o Dreipos y Gyfraith, MA). Daeth yn gyfreithiwr ym 1936 a dyfarnwyd iddo Wobr Clements Inn. Bu hefyd yn mynychu Ysgol Genefa mewn Cyfraith Ryngwladol. Roedd yn Fedalydd Aur Cymdeithasau'r Gyfraith Caergrawnt a Chymru. Gwasanaethodd yn yr Awyrlu Brenhinol, 1940-45, lle ddaeth yn arweinydd-sgwadron. Galwyd ef i'r bar o Gray's Inn ym 1944. Gwnaethpwyd ef ym MBE ym 1946 ac yn CBE ym 1976.

Roedd Emrys Roberts ar y rhestr fer ar gyfer dewis ymgeisydd Rhyddfrydol yn etholaeth Bwrdeistrefi Caernarfon (hen sedd Lloyd George) yn is-etholiad 1945. Etholwyd ef yn fuan yn AS dros sir Feirionnydd yn etholiad cyffredinol 1945 yn olynydd i Syr Henry Haydn Jones, a pharhaodd i gynrychioli'r sir yn y senedd nes iddo ei cholli i'r Blaid Lafur yno yn etholiad cyffredinol Hydref 1951. Roedd yn gyfarwyddwr ar nifer fawr o gwmnïau masnachol. Roedd yn Llywydd Cynghrair Cenedlaethol y Rhyddfrydwyr Ifanc, 1946-48, a Phlaid Ryddfrydol Cymru, 1949-51. Roedd yn aelod o Gyngor Ewrop, 1950-51. Roedd hefyd yn aelod o ddirprwyaethau seneddol i'r Almaen, Iwgoslafia, Romania a Sweden. Er mai am chwe blynedd yn unig y bu Emrys Roberts yn eistedd dros sir Feirionnydd, gwnaeth argraff fawr ar ei gyd-aelodau seneddol o'r cychwyn cyntaf oherwydd cyflymder ei feddwl a'i dueddiadau radicalaidd amlwg. Canolbwyntiodd ar faterion Ewropeaidd, yr economi a materion Cymreig. Rhoddai'r rhan fwyaf o'i amser i ddadleuon mewnol ei blaid ar gyfeiriad gwleidyddol y Rhyddfrydwyr yn y dyfodol. Yn gyffredinol roedd Roberts yn rhannu syniadau'r Fonesig Megan Lloyd George (AS Sir Fôn) a Dingle Foot (AS Dundee) y dylai'r blaid symud ymhellach i'r chwith. Roedd felly yn dueddol o anghydweld â'i ffrindiau a'i gymdogion mwy adain-dde fel Clement Davies (AS Sir Drefaldwyn) a Roderic Bowen (AS Ceredigion). Roedd ei orchfygiad ym 1951 yn ergyd drom i AS gweithgar dros ei etholaeth. Credai amryw i Blaid Cymru dynnu eu hymgeisydd hwy yn ôl o'r

frwydr fel cam tactegol i hwyluso llwyddiant y Blaid Lafur yn yr etholiad ac felly caniatáu i Gwynfor Evans, llywydd y blaid, gael brwydr yn erbyn AS Llafur yn unig mewn etholiadau'r dyfodol. Dywedwyd i fwyafrif y cenedlaetholwyr yn y sir bleidleisio i Lafur ym 1951 er mwyn curo Emrys Roberts.

Bu Roberts yn aelod o'r Cyngor ar Statws Cyfreithiol yr Iaith Gymraeg yn y Llysoedd Barn. Gwasanaethodd ar Bwyllgor yr Arwisgo o dan Dug Norfolk ym 1969. Roedd yn aelod o Gorfforaeth Datblygu Canolbarth Cymru, 1969-77, a'i gadeirydd ym 1977, yn aelod o Asiantaeth Datblygu Cymru, 1977-81, a chyfarwyddwr Corfforaeth Datblygu Cymru, 1978-81. Deuai i'r swyddi hyn â meddwl creadigol a sgiliau proffesiynol a gwleidyddol sylweddol. Roedd yn aelod o lys a chyngor Coleg Prifysgol Cymru, Aberystwyth, 1972-85, a chadeirydd Cyngor Eisteddfod Genedlaethol Cymru, 1964-67, ac yn gyfreithiwr anrhydeddus iddo, 1957-74. Profodd ei hun yn gadeirydd hynod effeithiol a blaengar o gyngor yr Eisteddfod Genedlaethol. Cyhoeddodd ar y cyd *The Law of Restrictive Trade Practices and Monopolies*. Priododd Anna Elizabeth Tudor ym 1948, a bu iddynt un mab ac un ferch. Roedd y mab Owen wedi marw cyn ei dad. Eu cartref oedd Bryn Dedwydd, Dolgellau a Court House, Basil Street, Llundain a 8 Kent House, 62 Holland Park Avenue, Llundain W11. Mae ei bapurau yng ngofal Llyfrgell Genedlaethol Cymru. Bu farw ar 29 Hydref 1990.

Awdur

Dr John Graham Jones

Ffynonellau

Who was who?

Etholiadau'r Ganrif, 1885-1997 (Talybont 1999)

Welsh Hustings - 1885-2004 (Rhydaman 2005)

Dod's Parliamentary Companion

The Times, 3 Tachwedd 1990

Darllen Pellach

Archifau LlGC: Etholiad Cyffredinol 1950. Anerchiad Emrys Roberts M.A. LL.B. Ymgeisydd Rhyddfrydol

Archifau LlGC: Rhyngom Â'm Gilydd. Gair at ferched Meirion

Wikipedia Article: Emrys Roberts

Erthygl Wicipedia: Emrys Roberts

Dolenni Ychwanegol

Wikidata: Q5374807

Dyddiad cyhoeddi: 2008-07-31

Hawlfraint Erthygl: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/

Mae'r Bywgraffiadur Cymreig yn cael ei ddarparu gan Lyfrgell Genedlaethol Cymru a Chanolfan Uwchefrydiau Cymreig a Cheltaidd Prifysgol Cymru. Mae ar gael am ddim ac nid yw'n derbyn cymorth grant. Byddai cyfraniad ariannol yn ein helpu i gynnal a gwella'r wefan er mwyn i ni fedru parhau i gydnabod Cymry sydd wedi gwneud cyfraniad nodedig i fywyd yng Nghymru a thu hwnt.

Ewch i'n tudalen codi arian am ragor o wybodaeth.

Cyfrannu